

Existential Experience and the Hermeneutic Logic of Hans Lipps

UDC 111.1:111.82

DOI: <https://doi.org/10.15421/172696>**Kulyk Andrii**Ph.D., Junior Research Fellow, <https://orcid.org/0000-0003-0977-7767>, kulykandry@gmail.com*H. S. Skovoroda Institute of Philosophy of the National Academy of Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)*

Abstract.

Within the horizon of the phenomenological tradition of the first half of the twentieth century, the figure of Hans Lipps (1903–1941) remains unjustly marginalized – despite the fact that his philosophical project is distinguished by conceptual independence and a heuristic potential that has not been exhausted to this day. The premature death of the thinker in the Second World War cut short the development of a system that had already begun to outline its own theoretical contours, distinct both from Edmund Husserl's transcendental phenomenology and from Martin Heidegger's fundamental ontology, with whom Lipps maintained a close intellectual dialogue.

At the center of Lipps's thought lies the question of how the human being discloses itself in language – not as a subject manipulating sign system, but as an existent that always already finds itself in the spoken, situationally conditioned word. His «hermeneutic logic» – a notion that acquires its full meaning only in the context of his writings – is not logic in the formal analytical sense. Rather, it is an attempt to reflect upon the structures of understanding rooted in the existential situation of the human being: in its mood, anxiety, resolve, and silence.

The relevance of engaging with Lipps's legacy in contemporary philosophical discourse is due, among other things, to the heightened interest in non classical forms of rationality, in the phenomenology of affectivity, and in the rethinking of the boundaries between logic, language, and being. Lipps's hermeneutic logic proves to be particularly significant here: it offers a rare combination of phenomenological rigor with attentiveness to concrete linguistic experience – precisely where traditional logic falls silent and existential ontology has not yet spoken. This article aims to reconstruct the key dimensions of Lipps's thought – with special attention to the interrelation between existential experience and hermeneutic logic – and to uncover their dialogical potential for contemporary philosophical problems of understanding and interpretation.

Keywords: Hans Lipps, hermeneutic logic, existential experience, philosophical hermeneutics, language, being, human being

Екзистенційний досвід та герменевтична логіка Ганса Ліппса

Кулик Андрій*Інститут філософії імені Г. С. Сковороди НАН України (Київ, Україна)*

Анотація.

У горизонті феноменологічної традиції першої половини ХХ століття постать Ганса Ліппса (1903-1941) залишається несправедливо маргіналізованою попри те, що його філософський проєкт відзначається концептуальною самостійністю та евристичним потенціалом, який не вичерпано й донині. Передчасна загибель мислителя у Другій світовій війні обірвала розробку системи, що вже встигла окреслити власні теоретичні контури, відмінні як від трансцендентальної феноменології Едмунда Гусерля, так і від фундаментальної онтології Мартіна Гайдегера, з яким Г. Ліппс перебував у тісному інтелектуальному діалозі.

Центральним вузлом думки Г. Ліппса є питання про те, яким чином людина виявляє себе у мові – не як суб'єкт, що оперує знаковими системами, а як існуюче, котре завжди вже знаходить себе у вимовленому, у ситуативно зумовленому слові. Його «герменевтична логіка» – поняття, що набуває повного змісту лише в контексті його праць, не є логікою у формально-аналітичному розумінні. Це, радше, спроба осмислити структури розуміння, вкорінені в екзистенційній ситуації людини: у її настрої, тривозі, рішучості й мовчанні.

Актуальність звернення до спадщини Г. Ліппса в сучасному філософському дискурсі зумовлена, зокрема, загостреним інтересом до неklasичних форм раціональності, до феноменології афективності та до переосмислення меж між логікою, мовою й буттям. Герменевтична логіка Г. Ліппса виявляється тут особливо актуальною: вона пропонує рідкісне поєднання феноменологічної строгості з увагою до конкретного мовленнєвого досвіду – саме там, де традиційна логіка замовкає, а екзистенційна онтологія ще не говорить. Дана стаття ставить за мету реконструювати ключові виміри ліппсівської думки – з особливою увагою до взаємозв'язку між екзистенційним досвідом і герменевтичною логікою – та виявити їхній діалогічний потенціал щодо сучасних філософських проблем розуміння й інтерпретації.

Ключові слова: Ганс Ліппс, герменевтична логіка, екзистенційний досвід, філософська герменевтика, мова, буття, людина

Вступ.

Ганс Ліппс – філософ-феноменолог, якого сьогодні незаслужено забуто, – належить до тих мислителів, що прокладали власний шлях між двома великими традиціями: гайдегерівською аналітикою Dasein і філософією мови. Працюючи спочатку в Геттінгені, а пізніше у Франкфурті, він розробив те, що сам назвав «герменевтичною логікою» – оригінальну філософію мови, що спирається на здобутки «Буття і часу» Мартіна Гайдегера, але не зводить мовленнєву поведінку до онтологічної структури турботи, а досліджує її в усій конкретності живого вживання.

Відправною точкою для Г. Ліппса є не мова як система, а мова як вчинок: конкретне висловлювання, в якому щось здійснюється – обіцянка, наказ, прохання, звертання, освідчення тощо. Саме в цій увазі до мовленнєвих феноменів у їхній екзистенційній укоріненості його дослідження випереджають як пізнього Людвіга Вітгенштайна з його поняттям мовних ігор, так і теорію мовленнєвих актів Джона Остіна та Джона Серля. Герменевтична логіка Г. Ліппса є, отже, не лише філософією мови – вона є водночас філософською антропологією: спробою зрозуміти людину через те, як вона говорить, до кого звертається і що здійснює своїм словом.

Дослідження екзистенційного досвіду та герменевтичної логіки Ліппса є актуальним як у загальнофілософському, так і у вітчизняному науковому вимірі – і відповідає на реальну потребу у глибшому осмисленні тих зв'язків між мовою, існуванням і розумінням, що визначають саму природу людської присутності у світі.

Метою цієї статті є дослідити екзистенційний вимір герменевтичної логіки Г. Ліппса – показати, як його аналіз мовленнєвої поведінки розкриває глибинні структури людського існування і в чому полягає актуальність його думки для сучасної філософії мови і феноменології.

Аналіз попередніх досліджень. Попри очевидну оригінальність і філософську значущість спадщини Г. Ліппса, стан її дослідження залишається вкрай нерівномірним. Одним із небагатьох дослідників, що спеціально звернулися до порівняльного аналізу філософії мови М. Гайдегера і Г. Ліппса, є А. Гюбнер – автор праці «Існування і мова: роздуми про герменевтичну концепцію мови Мартіна Гайдегера і Ганса Ліппса» (Hübner, 2001). Ця робота є однією з небагатьох, що системно розглядає герменевтичну логіку Г. Ліппса не ізольовано, а в діалозі з гайдегерівською традицією – показуючи як точки перетину, так і суттєві відмінності між двома мислителями у підході до мови, існування і розуміння.

А. Верчінський у праці «Existential hermeneutics: розуміння як спосіб буття-у-світі» розгортає концепцію «герменевтичного існування» (Wierciński, 2019) спрямованого на плекання практичної мудрості в людському житті, стверджуючи, що розуміння є не

лише однією зі здатностей людини, а способом буття-у-світі. М. Флайшер у «Герменевтична антропологія: Платон, Арістотель» (Fleischer, 1976) досліджує герменевтичні виміри античної антропології – від Еросу і природи душі до діалектики і політичного буття людини.

Українська дослідниця О. Юркевич в монографії «Герменевтична логіка» (Юркевич, 2018) пропонує мереологічний підхід до герменевтичної логіки – досліджує логічні форми (поняття, судження, умовиводи тощо), в яких структуруються гуманітарні предмети. Заслугує на увагу також стаття І. Руснака «Методологічний потенціал герменевтичної логіки» (Руснак, 2014) в якій досліджується становлення герменевтичної логіки у світлі настанов В. Дільтая та його послідовників. Серед українських дослідників особливого значення набуває А. Богачов – автор праць «Досвід і сенс» (Богачов, 2011) та «Онтологія розуміння» (Богачов, 2021). Попри широке охоплення герменевтичної традиції і безсумнівний внесок у розвиток герменевтики в Україні, його праці, як і роботи С. Квіта, В. Кебуладзе, Т. Лютого, А. Бакреу, В. Дубініної, О. Дрожанової, Н. Шакуна та інших, зосереджені переважно на гадамерівській, гайдегерівській та рікерівській лінії, але не приділяють окремої уваги герменевтичній логіці та екзистенційній антропології Г. Ліппса. Це підтверджує, що пропонується розвідка заповнює реальну лакуну у вітчизняній філософській думці.

Виклад основного матеріалу.

Герменевтична логіка Г. Ліппса народжується на перетині трьох великих інтелектуальних традицій – феноменології Е. Гусерля, філософії життя В. Дільтая і екзистенційної аналітики Dasein М. Гайдегера. Саме ця потрібна укоріненість визначає оригінальність ліппсівського підходу: він не просто переносить гайдегерівські категорії на ґрунт філософії мови і не обмежується дільтаєвською логікою психічного життя, а розробляє самостійну концепцію, в якій феноменологічна увага до живого досвіду, герменевтична чутливість до смислу і екзистенційна укоріненість у бутті-у-світі постають як єдине ціле. Саме ця синтетична позиція робить герменевтичну логіку Г. Ліппса явищем, що не зводиться до жодної з цих традицій окремо – і водночас є немислимою без кожної з них.

Відправною точкою для Г. Ліппса є проста, але важлива теза: людина говорить. Мовлення – це не лише засіб комунікації і не просто породження звуків за допомогою голосу. Це спосіб, у який людина здійснює своє буття-у-світі: звертається до іншого, обіцяє, заперечує, питає, наказує. Саме в цих конкретних мовленнєвих актах – у їхній живій ситуативності, а не в абстрактних логічних схемах – розгортається те, що Г. Ліппс називає герменевтичною логікою (Lipps, 1976, W.II).

Для розуміння цієї концепції необхідно

розглянути її в трьох взаємопов'язаних вимірах. Перший – екзистенційний: яке місце займає мовлення в структурі людського існування і як воно пов'язане з гайдегерівською аналітикою Dasein. Другий – герменевтичний: як Г. Ліппс переосмислює поняття розуміння і тлумачення в контексті живого мовленнєвого досвіду – на відміну від класичних герменевтичних моделей Ф. Шлейєрмахера і В. Дільта. Третій – антропологічний: що герменевтична логіка говорить про людину як істоту, що конститує себе через слово, звертання і відповідь.

Отже, як пише А. Гюбнер: «Людина говорить. Говоріння є діяльністю, способом поведінки, тобто способом, у якому люди можуть здійснювати власне існування» (Hübner, 2001, s. 11). Мова – це не просто одна з можливих форм людської поведінки. Вона вирізняється серед інших тим, що відкриває людині простір, недоступний жодній іншій дії. Більшість інших форм поведінки пов'язують нас із речами безпосередньо: ми торкаємося предметів, взаємодіємо з ними, як, наприклад, під час прогулянки на велосипеді, коли тіло відчуває рух, транспорт і вітер. Мовлення ж, на перший погляд, є лише породженням звуків голосом. Але його сила полягає не в самих звуках, а в тому, що вони здатні означати. Завдяки слову людина може виходити за межі конкретного й говорити про будь-що: про те, що присутнє тут і тепер, про те, що відсутнє, про абстрактне чи навіть вигадане. Мова дозволяє не лише описувати речі, а й звертатися до іншої людини, робити себе зрозумілим, повідомляти, обіцяти чи наказувати. У цьому полягає її винятковість: вона перетворює звук на міст між людиною та світом.

Коли людина говорить, вона водночас звертається і до речей, і до інших людей. Усяке висловлювання має спрямованість, воно завжди стосується чогось, тому мовлення можна розуміти як «інтенційну форму поведінки» (Lipps, 1978). Мова є тим середовищем, яке робить таке ставлення можливим. Але як саме слова, що є лише звуками, можуть виконувати цю роль? Річ у тім, що значення, яке вони несуть, визначає їхню силу. Самі по собі слова мало що означають; вони стають дієвими лише тому, що мають зміст. Значення вирішує, що можна зробити за допомогою певного слова, а слово виступає лише носієм цього змісту. Тому коли ми питаємо, чому мова дозволяє людині поводитися щодо чогось, то насамперед слід розглянути, яку роль відіграє значення у мовленнєвій дії. Інакше кажучи, якщо мовлення є способом людської поведінки, а мова – середовище, що робить її можливою, тоді потрібно зрозуміти, як саме значення пов'язане з людським ставленням до світу.

Тому, на думку А. Гюбнера, «мова у сенсі здійснення мовленнєвих висловлювань, є засобом упорядкування життя і тому визначальним чинником людського існування» (Hübner, 2001, s. 17). Це здійснення відбувається в принципово

інтерсуб'єктивному контексті. Саме тому Г. Ліппс розглядає значення слова крізь призму діалогу: слово, яке прозвучало, є незамінним і не може бути усунутим (Lipps, 1976, W.II). Його сенс завжди вплетений у конкретну ситуацію мовлення, і від цього контексту його неможливо відокремити. Тому значення не можна звести до простої, формально описуваної дефініції. У самому акті мовлення вже реалізується відношення до реальності, яке передує будь-якому аналізу й лежить в його основі. Оскільки типовий ужиток слова можна встановити лише постфактум, філософія мови Г. Ліппса набуває характеру герменевтичного пошуку.

М. Гайдегер, так само як і Г. Ліппс розглядають мову як конкретну форму людської поведінки, яку неможливо звести до абстрактного поняття, відірваного від практики мовлення. У цьому вони продовжують традицію філософії мови, що бере початок від Й. Г. Гамаана, Й. Г. Гердера та особливо В. фон Гумбольдта, який наголошував на вирішальному значенні мови для відношення людини до світу й заперечував можливість розглядати її як замкнену систему (Humboldt, 1986). Для нього мова визначається насамперед через її живе здійснення – те, що сьогодні називають перформативністю.

Її сутність невіддільна від акту мовлення. М. Гайдегер і Г. Ліппс поєднують цей гумбольдтівський підхід із власними концепціями, перебуваючи під впливом Е. Гусерля та В. Дільта. Вихідною точкою для них стає феноменологія Е. Гусерля, але саме радикальне прийняття його заклику «До самих речей!» приводить Г. Ліппса до відходу від гусерлівської теорії свідомості. Звернення ж до дільтаївської герменевтики життя дозволяє обом мислителям – незалежно один від одного – переосмислити феноменологію як герменевтику.

Цікаво, що Г.-Г. Гадамер наголошував на впливі феноменології Е. Гусерля та фундаментальної онтології М. Гайдегера на формування думки Г. Ліппса. У передмові до його праці засновник філософської герменевтики підкреслював інтелектуальну близькість Г. Ліппса до інших мислителів: «“Das In-Wirklichkeit-Sein” – буття-в-дійсності – не просто функціонує як аргумент істини в сублімованому сенсі, що конституційований у сфері чистої свідомості. Ніби автономний розум був щойно вставлений у жорстоку реальність. Можна продовжувати мотиви Н. Гартмана («Метафізика пізнання», 1921), якого він не цитує; М. Шелера («Форми знання і утворення», 1925), якого він цитує, і можна впізнати М. Гайдегера, якого він тоді ще не міг цитувати» (Lipps, 1976, W.I, s. IX). Водночас Гадамер не зазначав, що окремі ідеї Ліппса він сам використав у власній головній праці з філософської герменевтики – Істина і метод.

У межах даної статті, ми дамо визначення поняттю філософська герменевтика як методу. Філософська герменевтика – це філософська дисципліна, що досліджує природу, умови і

структури розуміння як такого. На відміну від інших герменевтик – біблійної, юридичної, літературної, – які розробляють правила тлумачення конкретних текстів, філософська герменевтика ставить питання більш фундаментальне: що взагалі означає розуміти? Як можливе розуміння між людьми, між епохами, між культурами? (Gadamer, 1975).

Ф. Шляйєрмахер першим перетворив герменевтику із сукупності практичних правил на філософську теорію – він шукав умови розуміння будь-якого тексту і будь-якої людини (Schleiermacher, 2018). В. Дільтай зробив наступний крок: герменевтика стала для нього методологічним фундаментом наук про дух – способом пізнання людського життя, вираженого в текстах, діях, інституціях (Dilthey, 2024). Як зазначає А. Багачов: «У XIX столітті виникає універсальна герменевтика – філософська теорія, що визначає умови розуміння сенсу взагалі» (Багачов, 2021, с. 27). М. Гайдегер здійснив радикальний поворот: розуміння перестало бути методом пізнання і стало самим способом буття людини у світі. Г.-Г. Гадамер розвинув цю інтуїцію у своїй фундаментальній праці «Істина і метод» – показавши, що розуміння завжди відбувається в «злитті горизонтів» між інтерпретатором і текстом, між традицією і сучасністю (Gadamer, 1975). Якщо філософська герменевтика в дусі Г.-Г. Гадамера займається передусім умовами і горизонтами розуміння – питаннями традиції, мови, історичності, – то герменевтична логіка Г. Ліппса йде в інший бік: вона зосереджується на конкретному мовленнєвому акті, на живому висловлюванні в ситуації, на тому, що людина робить, коли говорить. Це не теорія розуміння тексту, а феноменологія мовленнєвого існування.

Філософську герменевтику зазвичай розглядають як один із напрямів сучасної філософії, що бере свій початок у М. Гайдегера, і для деяких вона видається підозрілою. А. Багачов підкреслює: «Герменевтика – що первісно значить “тлумачення” – є передусім практикою, способом буття у світі» (Багачов, 2011, с. 12). Герменевтичною антропологією можна назвати його працю «Буття і час» та споріднені дослідження, які продовжують її ідеї (Fleischer, 1976). Водночас у цьому дослідженні висувається теза, що філософська антропологія за своєю суттю є герменевтичною і завжди такою була – у різних формах і підходах. Це означає, що людина як предмет філософії завжди вимагала герменевтичного мислення; там, де філософія відповідала на цю вимогу, вона досягала внутрішньо узгоджених результатів, а там, де намагалася уникнути її, наштотувалася на суперечності. Якщо ж довести, що філософське розуміння людини є по суті герменевтичним, то це відкриває новий вимір не лише для антропології як філософії, але і для розуміння самої людини. У цьому пункті герменевтичне та антропологічне питання збігаються.

У цьому контексті, Г. Ліппс розробляв свій мовно-філософський підхід, спираючись на визначення (Logos semantikos), яке Арістотель подає у трактаті «Про тлумачення»: «Усяке ж слово (речення) є таким, що щось означає» (Aristotle, 2004). На противагу традиційному перекладу Ф. А. Тренделенбурга – «Кожне мовлення служить для позначення» (Trendelenburg, 2012), – Г. Ліппс пропонує інтерпретувати це положення як акт «комусь щось позначити – у тому сенсі, що воно може навіть означати наказувати» (Lipps, 1977). Отже, сутність (Logos semantikos) у розумінні Г. Ліппса зводиться до того, що кожне висловлювання обов'язково щось позначає для певного адресата.

Це базове визначення, на яке спирається Г. Ліппс у своїх міркуваннях про мову, не слід розуміти так, ніби йдеться лише про комунікативну функцію. Німецький філософ прагне показати, що мову неможливо пояснити ані суто семантичної перспективи – як систему позначень, ані як абстрактне поняття, відірване від конкретного використання (Lipps, 1977). На відміну від логіки чи філософії мови, які трактують мову як описувану систему функцій, Г. Ліппс вибудовує герменевтичну логіку, виходячи з живого мовлення індивідуальних мовців у типових ситуаціях. Важливим є включення прагматичного виміру, проте його мисленню чужі жорсткі систематичні розрізнення на кшталт поділу між синтаксисом, семантикою та прагматикою.

У цьому підході проступає екзистенційний досвід: мова постає не як інструмент чи система, а як спосіб буття людини у світі. Вона є тим, що відкриває людині реальність і водночас вкорінює її у спільному житті (Kerkhoven, 2011). Саме тому мовлення не можна редукувати до формальних структур – воно завжди є актом існування, в якому людина виражає себе, вступає у стосунок з іншими та переживає власну присутність у світі. Ліппсова герменевтична логіка, таким чином, є не лише теорією мови, а й способом осмислення людського досвіду як екзистенційного діалогу.

Г. Ліппс ставить запитання про «людину» у напрямі, який слід розуміти крізь призму залученості. Це запитання не виражає зовнішнього чи зобов'язуючого інтересу до людини; навпаки, воно зачіпає її саму. Зачіпає те, до чого людина не була готова, те, що приходить несподівано й не дозволяє сховатися у сфері об'єктивних констатацій (Lipps, 1978). Людина не може бути підготовленою до такого запитання, адже її реальність не підлягає методичному опрацюванню чи сприйняттю з певного кута зору. Будь-який «кут зору» вже фіксує позицію, яка заплутує людину у попередніх рішеннях. Те, що людина спершу не готова до запитання про саму себе, впливає з її постійної заплутаності у власній основі, з неможливості вийти за межі власного кола. Тому неможливо остаточно визначити, «де саме

слід фіксувати людину», хоча й прагнуть досягти її «сутності». Запитання про «людину як таку» руйнує можливість говорити про «людей узагалі». Воно зачіпає, бо через власну залученість людина відкриває для себе неможливість знайти вихід. Саме тому Г. Ліппс ставить «запитання про людину, виходячи з апоретичної ситуації, адже її сутнісна конституція лишається для нього глибокою загадкою, що й робить його антропологічний підхід справді філософським» (Lipps, 1978, s. 22).

Г. Ліппс описує людей крізь призму життєвого досвіду, який спирається на пересічність їхньої поведінки (Lipps, 1978). Такий досвід не виникає з потрясіння, спричиненого запитанням про людину, а радше орієнтується у світі так, ніби люди й життя є чимось, у чому потрібно розбиратися. Він виявляється у передбачливості та розважливості, очікуючи від людей певних типових реакцій, але залишаючи їх у статусі «ще невідомо, хто це». Характеристика тут зводиться лише до того, що є типовим, і саме це дозволяє життєвому досвіду орієнтуватися. У байдужості до питання «хто це є» проявляється його відстороненість від справжнього запитання про людину. Екзистенційний досвід не зустрічає людину як «хто» її буття, а має справу фактично лише із самим собою (Wierciński, 2019). Таке розуміння як розрахунок є радше пристосуванням, яке не починає з самої людини: вона тут не бере участі, навіть її зустріч не передбачена.

На відміну від життєвого досвіду, який розраховує на пересічність поведінки людей, практичне знання людей не зводиться до абстрактних очікувань. Воно бачить людину як співучасника чи супротивника, як конкретного індивіда, що діє у власних можливостях. Тут людина не постає як «типові люди», а як «хто» у своїй неповторності власного буття. Практичне знання оцінює окрему людину, і лише в подальшому досвіді виявляється, чи була ця оцінка правильною. Саме у включенні людини в дію її можливості стають досвідом: вони показують, до чого вона дійшла, де зупинилася, куди звернула. Це знання не є байдужим до «хто» людини, бо воно враховує її власну самореалізацію – те, що вона робить із себе, що може або повинна зробити. Тому практичне знання не зливає людину з масою, а дозволяє зустрічати її як індивіда, відкриваючи простір справжньої зустрічі.

Як підкреслює А. Гюбнер, герменевтична логіка покликана насамперед простежити наслідки того, що мовлення завжди вкорінене в екзистенційній ситуації (Hübner, 2001). Проблема значення не може розглядатися абстрактно чи лише крізь призму класифікації мовленнєвих актів; вона потребує врахування тієї конкретної ситуації, в якій слово набуває сенсу. Тому аналіз не може зупинятися на самому акті мовлення, а мусить охоплювати й контекст, що підтримує мовну поведінку. Г. Ліппс визначає програму своєї герменевтичної логіки так:

«Справді мовлене слово слід виразно привласнити у саморозумінні його здійснення» (Lipps, 1976, W.II, s. 11).

У цьому й полягає герменевтична логіка: вона не обмежується фіксацією типового чи загального, а прагне зрозуміти людину у її власних можливостях, у неповторному «хто». Герменевтичне знання завжди є зустрічно-подією, у якій відкривається сенс буття людини. Воно не є розрахунком чи пристосуванням, а діалогом, що дозволяє побачити людину як «людину світу», здатну вільно рухатися серед інших і водночас залишатися собою. Як точно зазначає О. Юркевич: «Логіка розуміння відповідає природній формі, що набувається людиною в життєвому досвіді, тобто ця логіка онтологічно обумовлена» (Юркевич, 2018, с.34). Таким чином, результатом розуміння є сенс. Тому «логіку гуманітарного пізнання представляє саме логіка сенсу» (Юркевич, 2018, с.36).

Між непроникністю ситуації та непроникністю людської екзистенції існує внутрішній зв'язок. Якщо М. Гайдегер вважав, що рішуче випередження дозволяє Dasein подолати власну незавершеність і стати доступним у цілісності (Heidegger, 1967), то Г. Ліппс категорично заперечував можливість такого «цілісного буття». Людина може передбачати свою смертність, але вона не здатна досягнути власний початок, адже не має влади над ним. Це означає, що уже-завжди-даність закинутості перешкоджає остаточному саморозумінню: кожне розуміння себе спирається на те, що вже сталося й не може бути відмінене. Тому існування не може бути зроблене прозорим чи остаточно поясненим; воно постає перед собою як відкрите питання. У цьому Г. Ліппс погоджується з М. Гайдегером: питання екзистенції може бути прояснене лише самим існуванням.

Г. Ліппс пише: «У спрямуванні моєї висловлюваності до дійсності, у тому, що сама дійсність може бути осмислена лише на ґрунті моєї в неї втягнутої екзистенції й прийнята як те чи інше, окреслюється діалектика істини. Тому замість того, щоб аналітично розгортати логіку як систему, її висловлювання слід розуміти рефлексивно. Це означає, що ті самоочевидності, які намагалися закріпити у так званих основоположних принципах, насправді залишаються прив'язаними до живого здійснення, яке лише згодом – у філософській логіці – може бути пояснене, тобто простежене назад до прихованих мотивів і осмислене в горизонті певної «ситуації», що задається логічною копулою» (Lipps, 1978, s.95). Це означає, що логіка не є лише аналітичним конструюванням, а має рефлексивний характер: вона повертає нас до тих прихованих мотивів і ситуацій, які роблять можливим саме мовлення. А отже, «герменевтична логіка, що належить до розряду неklasичних логік здатна подолати ті труднощі, які для класичної логіки є непереробними» (Руснак, 2014, с.102).

Висновки.

З герменевтичної перспективи тут відкривається важливий досвід: істина не є статичною, вона завжди набувається, бо виникає у зв'язку між висловленим і тим, що лишається невисловленим. Самоочевидності, які здаються «закріпленими» у принципах, насправді залишаються прив'язаними до живого процесу мовлення. Герменевтична логіка лише згодом може їх розгорнути, простежуючи їхнє походження у конкретних ситуаціях. Таким чином, істина постає не як об'єктивна даність, а як подія, що відбувається у зустрічі слова й дійсності. Це і є герменевтично-екзистенційний досвід: ми не володіємо істиною як системою, а завжди перебуваємо у процесі її розкриття, повертаючись до витоків нашої залученості у світ.

«Кожне судження є рішення» (Lipps, 1976, W.I, s. 34), - зазначає Г. Ліппс. На думку філософа, саме через судження «права життя» виходить за власні межі, і це стає фундаментальним чинником, що лежить в основі об'єктивної референції не лише мови, а й екзистенції. В епістемологічних роздумах Г. Ліппса підґрунтям тверджень виступає не об'єктивний стан речей, а ситуація, осмислювана як екзистенційна. Як пише Г. Ліппс: «Сутність людини – це те, за чим її «пізнають»» (Lipps, 1977, s. 16). Існування означає, насамперед –

бути присутнім і мати певні відношення. Існуюче – це «теперішнє», яке саме по собі визначається своєю присутністю. Г. Ліппс підкреслює, що минуле не втрачає своєї сутності лише тому, що його немає зараз, а теперішнє не гарантує наявності лише фактом свого існування. Події, які ми фіксуємо зараз, лише датовані в часі, і не обов'язково стикаються зі своєю природою виникнення. За його концепцією, звуки, кольори, смаки та інші явища існують лише тоді, коли хтось їх виявляє та класифікує – цей «хтось» є людина.

Г. Ліппс у своїх працях чесно і послідовно підкреслює, що мова не є лише інструментом передавання вже готових смислів, а первинним середовищем їхнього виникнення. Для нього висловлювання завжди вкорінене в конкретній ситуації життя, в екзистенційному досвіді, і несе в собі надлишок значення, який не вичерпується жодною формальною логікою. Саме тому розуміння не зводиться до відтворення змісту, а є подією співпричетності – входження у смислове поле, де сказане і неказане взаємно висвітлюють одне одного. У цьому сенсі істина постає як рухливий горизонт, що відкривається у мовленні, але ніколи не замикається в ньому остаточно.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

- Богачов, А. (2011). *Досвід і сенс*. Київ: Дух і Літера.
- Богачов, А. (2021). *Онтологія розуміння (Філософська герменевтика)*. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка. <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi78/0057974.pdf>
- Руснак, І. (2014). Методологічний потенціал герменевтичної логіки. *Науковий вісник Чернівецького університету. Збірник наук. праць*. Вип. 706-707. Філософія. С. 99-103. http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvchu_fil_2014_706-707_20.pdf
- Юркевич, О. (2018). *Герменевтична логіка*. Харків: Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. <https://dspace.nlu.edu.ua/items/9e18186b-7342-4f00-aab5-69127c3c3627>
- Aristotle. (2004). *On interpretation*. Kessinger Publishing.
- Dilthey, W. (2017). *Die Geisteswissenschaften – Grundlegung für das Studium der Gesellschaft und ihrer Geschichte*. Books on Demand. https://books.google.com.ua/books/about/Einleitung_in_die_Geisteswissenschaften.html?id=iW0kDwAAQBAJ&redir_esc=y
- Fleischer, M. (1976). *Hermeneutische Anthropologie: Platon, Aristoteles*. Berlin: Walter de Gruyter.
- Gadamer, H.-G. (1975). *Wahrheit und Methode. Grundzüge einer philosophischen Hermeneutik*. Tübingen: J.C.B. Mohr (Paul Siebeck).
- Heidegger, M. (1967). *Sein und Zeit*. Tübingen: Max Niemeyer.
- Humboldt, W. von. (1986). *Schriften zur Sprache*. Berlin: Reclam.
- Hübner, A. W. E. (2001). *Existenz und Sprache. Überlegungen zur hermeneutischen Sprachauffassung von Martin Heidegger und Hans Lipps (Vol. 43)*. Berlin: Duncker & Humblot.
- Kerckhoven, G. van, & Lipps, H. (2011). *Fragilität der Existenz. Phänomenologische Studien zur Natur des Menschen*. Freiburg: Verlag Karl Alber.
- https://books.google.com.ua/books?id=HzT1AwAAQBAJ&pg=PA7&hl=uk&source=gbv_toc_r&cad=2#v=onepage&q&f=false
- Lipps, H. (1976). *Untersuchungen zur Phänomenologie der Erkenntnis (Werke I)*. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.
- Lipps, H. (1976). *Untersuchungen zu einer hermeneutischen Logik (Werke II)*. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.
- Lipps, H. (1978). *Die menschliche Natur (Werke III)*. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.
- Lipps, H. (1977). *Die Verbindlichkeit der Sprache (Werke IV)*. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.
- Schleiermacher, F. E. D. (2018). *Hermeneutik und Kritik: mit besonders Beziehung auf das neue Testament*. HardPress.
- Trendelenburg, F. A. (2012). *Elementa logice Aristotelicae*. Nabu Press.
- Wierciński, A. (2019). *Existencia Hermeneutica. Understanding as the Mode of Being in the World (International Studies in Hermeneutics and Phenomenology, Vol. 11)*. Zürich: LIT Verlag.

REFERENCES

- Aristotle. (2004). *On interpretation*. Kessinger Publishing.
- Bohachov, A. (2011). *Dosvid i sens*. Kyiv: Dukh i Litera.
- Bohachov, A. (2021). *Ontolohiia rozuminnia (Filosofska hermenevtyka)*. Kyiv: Taras Shevchenko National University of Kyiv. <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi78/0057974.pdf>
- Dilthey, W. (2017). *Die Geisteswissenschaften – Grundlegung für das Studium der Gesellschaft und ihrer Geschichte*. Books on Demand.
- https://books.google.com.ua/books/about/Einleitung_in_die_Geisteswissenschaften.html?id=iW0kDwAAQBAJ&redir_esc=y
- Fleischer, M. (1976). *Hermeneutische Anthropologie: Platon, Aristoteles*. Berlin: Walter de Gruyter.
- Gadamer, H.-G. (1975). *Wahrheit und Methode. Grundzüge einer philosophischen Hermeneutik*. Tübingen: J.C.B. Mohr (Paul Siebeck).
- Heidegger, M. (1967). *Sein und Zeit*. Tübingen: Max Niemeyer.
- Hübner, A. W. E. (2001). *Existenz und Sprache. Überlegungen zur hermeneutischen Sprachauffassung von Martin Heidegger und Hans Lipps (Vol. 43)*. Berlin: Duncker & Humblot.
- Humboldt, W. von. (1986). *Schriften zur Sprache*. Berlin: Reclam.
- Kerckhoven, G. van, & Lipps, H. (2011). *Fragilität der Existenz. Phänomenologische Studien zur Natur des Menschen*. Freiburg: Verlag Karl Alber.
- https://books.google.com.ua/books?id=HzT1AwAAQBAJ&pg=PA7&hl=uk&source=gbs_toc_r&cad=2#v=onepage&q&f=false
- Lipps, H. (1976). *Untersuchungen zur Phänomenologie der Erkenntnis (Werke I)*. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.
- Lipps, H. (1976). *Untersuchungen zu einer hermeneutischen Logik (Werke II)*. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.
- Lipps, H. (1978). *Die menschliche Natur (Werke III)*. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.
- Lipps, H. (1977). *Die Verbindlichkeit der Sprache (Werke IV)*. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.
- Rusnak, I. (2014). Metodolohichniy potentsial hermenevtychnoi lohiky. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu. Zbirnyk naukovykh prats*, (706-707), 99-103. http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvchu_fil_2014_706707_20.pdf
- Schleiermacher, F. E. D. (2018). *Hermeneutik und Kritik: mit besonders Beziehung auf das neue Testament*. HardPress.
- Trendelenburg, F. A. (2012). *Elementa logice Aristotelicae*. Nabu Press.
- Wierciński, A. (2019). *Existential Hermeneutics. Understanding as the Mode of Being in the World (International Studies in Hermeneutics and Phenomenology, Vol. 11)*. Zürich: LIT Verlag.
- Yurkevych, O. (2018). *Hermenevtychna lohika*. Kharkiv: Yaroslav Mudryi National Law University. <https://dspace.nlu.edu.ua/items/9e18186b-7342-4f00-aab5-69127c3c3627>